

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС

УДК 347.6

DOI: <http://dx.doi.org/10.18524/2411-2054.2019.36.184868>

М. В. Менджул, канд. юрид. наук, доцент
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
Кафедра цивільного права та процесу
вул. Капітульна, 26, Ужгород, 88000, Україна
e-mail: marija_mendzhul@ukr.net
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3893-4402>

СУТНІСНИЙ АНАЛІЗ ПРИНЦИПУ ДЕРЖАВНОЇ ОХОРОНИ СІМ'Ї

В рамках дослідження встановлено, що принцип державної охорони сім'ї зафіксований як на рівні міжнародних актів, так і в національному законодавстві. Обґрунтовано, що сутнісний зміст вказаного принципу розкривається через позитивні зобов'язання держави в сфері охорони сім'ї. В рамках статті проаналізовано зарубіжний досвід визначення на законодавчому рівні змістовних елементів принципу державної охорони сім'ї. Досліджено значення принципу державної охорони сім'ї в надзвичайних ситуаціях, в тому числі і щодо захисту права на сім'ю внутрішньо переміщених осіб.

Встановлено, що принцип державної охорони сім'ї передбачає комплекс нормотворчих, правозастосовних, організаційно-розпорядчих, фінансових, ідеологічно-виховних заходів з боку держави щодо забезпечення сприятливих умов для створення та належного функціонування сім'ї, а також її захисту. Правовий механізм державної охорони сім'ї є системою правових норм, що встановлюють гарантії реалізації особою права на сім'ю, а також інституцій, що сприяють належному функціонуванню та захисту сім'ї, материнства (батьківства) та дитинства.

Обґрунтовано, що сутнісний зміст принципу державної охорони сім'ї розкривається через позитивні зобов'язання держави в сфері охорони сім'ї, в тому числі: надавати допомогу при утворенні сімей, та під час виховання ними дітей; вжити належних заходів для забезпечення рівності подружжя та захисту дітей у разі розірвання шлюбу; створити людині умови для материнства (батьківства), забезпечити охорону їх прав; вживати заходи з особливої охорони матерів протягом розумного строку до і після пологів; прийняти законодавство щодо захисту особи від свавільного чи незаконного втручання в сімейне життя; забезпечити пріоритет сімейного виховання дитини та інші.

Ключові слова: принцип, державна охорона, сім'я, материнство, батьківство, дитинство.

Постановка проблеми. Сім'я беззаперечно вважається не тільки важливим осередком суспільства, але і основою виховання зростаючого покоління, елементом культурного, морального, інформаційного та економічного розвитку суспільства. Глобалізм та трансформація суспільних відносин призвели до відповідних змін і в моделі сім'ї, поряд з традиційною її формою, неповними сім'ями та транснаціональними шлюбами, в переважній більшості держав-членів ЄС та в США визнаються вже не тільки одностатеві партнерства, але і шлюби, обговорюються в наукових колах питання про гарантії здійснення права на сім'ю трансгендерних осіб. В таких умовах надзвичайної актуальності набуває роль принципу державної охорони сім'ї.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науковці досліджують переважно проблеми дії окремих принципів цивільного права (О. Басай, А. Довгерт, О. Дзера, В. Луць, О. Кохановська, Н. Кузнєцова, Р. Майданік, І. Спасибо-Фатєєва, Р. Стефанчук, Є. Харитонов, О. Харитонова, В. Яроцький та ін.) та сімейного права (В. Борисова, І. Жилінкова, Л. Красицька, З. Ромовська, О. Розгон, В. Чернега, О. Явор та ін.). Окремі

дослідження присвячені аналізу державної політики в сфері захисту та охорони прав дітей [1; 2]. Проте принцип державної охорони сім'ї є недостатньо дослідженим.

Мета статті. З'ясувати сутнісний зміст принципу державної охорони сім'ї та його значення в умовах трансформації суспільних відносин та моральних цінностей.

Виклад основного матеріалу. Принцип державної охорони сім'ї є одним із ключових принципів сімейного права, що має комплексний характер, реалізується у відповідній державній політиці і впливає також на інші галузі права, в тому числі трудове, соціальне і навіть податкове та кримінальне.

Щодо розуміння сім'ї, то в науковій літературі зустрічається не тільки юридичний, але і соціологічний та інші підходи. З правової точки зору вчені визначають сім'ю як: об'єднання осіб, коло осіб, спільне життя осіб, організовану спільність. Л. М. Зілковська обґрунтовує, що: «виробити уніфіковане законодавче поняття сім'ї неможливо, так як сім'я є не тільки складним, але і багатограним явищем, і не вичерпується лише юридичними ознаками». Можна погодитися із науковицею щодо складності формулювання уніфікованого поняття «сім'ї», і водночас ми не погоджуємося з позицією, що прийнятним для практики застосування є визначення членів сім'ї для кожної галузі законодавства [3, с. 62]. На увагу заслуговує позиція І. С. Тімуш, що сім'ю слід розглядати як юридичний зв'язок між фізичними особами [4, с. 111]. По своєму змістовному наповненню таке визначення є доволі універсальним.

Для з'ясування сутності досліджуваного принципу слід порівняти такі поняття як «охорона» та «захист». Безперечно в контексті соціальних пільг, допомог та послуг для сімей застосовують термін захист [5; 6]. Проте, в інших випадках зустрічається як термін «захист сім'ї», так і термін «охорона сім'ї». Досить часто їх ототожнюють, використовуючи при цьому то один, то інший термін як синоніми [7].

О. О. Пунда у дисертаційному дослідженні обґрунтовує, що «охорона» є ширшим поняттям, ніж «захист», і в теорії права під ним розуміють встановлення системи правових норм, що регулюють відносини з приводу об'єктів особистих немайнових або майнових прав [8, с. 49]. Ми погоджуємося з такою позицією, і теж вважаємо, що термін «охорона» ширший і він охоплює як сукупність заходів, спрямованих на забезпечення належного здійснення прав, так і засоби державного захисного впливу у випадку порушення чи оспорення прав. Безперечно захисні заходи впливу мають бути визначені у писаному праві і проявляються саме при їх застосуванні.

Принцип державної охорони сім'ї зафіксований як на рівні міжнародних актів, так і в національному законодавстві. Серед міжнародних актів, то в ч. 3 ст. 16 Загальної декларації прав людини встановлено, що сім'я визнається не тільки природним суспільним осередком, але і має право на державний та суспільний захист. Аналогічне положення закріплено в ч. 1 ст. 23 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права.

Тобто виникає питання, що є змістом принципу державної охорони сім'ї? На нашу думку, сутнісний зміст вказаного принципу розкривається через позитивні зобов'язання держави в сфері охорони сім'ї. Такі зобов'язання наша держава взяла на себе, ратифікувавши ряд міжнародних договорів, а також вони випливають із норм Конституції та національних законів.

Аналіз статей 23 та 24 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права, а також статей 10 і 17 Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права дозволяє констатувати, що держава Україна взяла на себе зобов'язання: надавати допомогу при утворенні сімей, та під час виховання ними дітей; вжити належних заходів для забезпечення рівності подружжя та захисту дітей у разі розірвання шлюбу; захисту дітей та підлітків на засадах недискримінації за будь-якою ознакою, в тому числі захист від економічної або соціальної експлуатації; забороняти застосовувати працю дітей та підлітків в галузях шкідливих для їх моральності та здоров'я, встановити відповідальність за такі дії, а також мінімальний вік для праці дітей; прийняти закон, що захищатиме особу від свавільного чи незаконного втручання в сімейне життя; вживати заходи з особли-

вої охорони матерів протягом розумного строку до і після пологів, в тому числі шляхом забезпечення оплачуваної відпустки чи відпустки із соціальною допомогою.

Принцип охорони сім'ї державою прямо закріплений в ч. 3 ст. 52 Конституції України. Постає питання чи охоплює принцип державної охорони сім'ї охорону материнства, батьківства та дитинства? З одного боку сім'я створюється, як правило з метою народження дітей та є найкращим середовищем для їх виховання. В такому розумінні безперечно елементами державної охорони сім'ї є також захист материнства (батьківства) та дитинства. З іншого боку, сім'єю вважається і подружжя, що не має дітей, і так само їх сім'я підпадає під охорону. На разі дослідники говорять про цілу субкультуру «childfree», якої притримується все більше молоді в Європі та США, що не бажають мати дітей, і навіть вдаються до добровільної стерилізації. Більше того, з тлумачення положень ч. 2 ст. 3 Сімейного кодексу України (далі – СК) сім'ю складають не тільки подружжя, але і особи, що спільно проживають, пов'язані побутом та мають взаємні права і обов'язки. Також, слід брати до уваги збільшення кількості неповних та нетрадиційних сімей, і зрозуміло, що одинока особа має право стати матір'ю (батьком), в тому числі і за допомогою репродуктивних технологій, що надає охороні материнства та батьківства з боку держави самостійного значення.

Тобто, принцип державної охорони сім'ї досить широкий за змістом і охоплює як захист сім'ї, так і в межах неї охорону материнства (батьківства) і дитинства.

З позиції ст. 52 Конституції України охорона дитинства зумовлює заборону державою насильства в сім'ї чи експлуатацію дітей, зокрема держава зобов'язана прийняти законодавство, що встановлює відповідальність за такі дії і забезпечити ефективність розслідування таких справ і притягнення винних осіб до відповідальності. На нашу думку, позитивні зобов'язання держави в цьому аспекті передбачають і впровадження системи заходів по превенції насильства в сім'ї, і зокрема щодо дітей.

Частиною 3 ст. 52 Конституції України на державу також покладено обов'язок утримувати та виховувати дітей-сиріт та дітей без батьківського піклування. І в контексті принципу державної охорони сім'ї таким дітям повинні бути створені умови проживання, що найбільше відповідають сімейним, у зв'язку з цим впроваджено різноманітні форми влаштування дітей (усиновлення, опіка та піклування, прийомні сім'ї, дитячі будинки сімейного типу, патронат). Державна політика останніми роками спрямована на скорочення закладів інтернатного типу з перспективою переходу тільки на форми влаштування дітей без батьківського піклування, що наближені до сімейного виховання.

В СК принципу державної охорони сім'ї присвячена окрема стаття п'ята, згідно неї охорона державою сім'ї, дитинства та материнства (батьківства) створює умови для зміцнення сім'ї. В частинах 2-5 статті 5 передбачено елементи досліджуваного принципу, зокрема такі позитивні зобов'язання держави: створити людині умови для материнства (батьківства), забезпечити охорону їх прав, заохочувати та підтримувати як матеріально, так і морально материнство (батьківство); забезпечувати пріоритет сімейного виховання дитини; охороняти кожну дитину-сироту та дитину без батьківського піклування; вживати заходів не допущення втручання в сімейне життя людини, крім випадків, визначених Конституцією.

Крім того, в Україні розроблені різні програми та прийняті підзаконні акти щодо охорони сім'ї, зокрема «Концепції безпечного материнства» [9], «Державна цільова соціальна програма підтримки сім'ї до 2016 року» [10] та інші, на виконання яких на рівні міст та областей приймають також відповідні програми. Наприклад, Ужгородська міська рада 23 грудня 2015 р. рішенням № 50 затвердила «Програму сімейної, молодіжної, демографічної, гендерної політики, попередження насильства в сім'ї та протидії торгівлі людьми на 2016-2020 роки».

Цінним є досвід зарубіжних держав в контексті визначення на законодавчому рівні проявів принципу державної охорони сім'ї. Так, наприклад, Стаття 41 Конституції Ірландії визнає сім'ю як первинну природну і фундаментальну групу суспільства, і як

моральний інститут, що володіє невід'ємними та невідчужуваними правами, що є первинними та переважаючими над позитивними нормами. У вказаній статті міститься принцип державного захисту сім'ї, матерів, а також особливого захисту інституту шлюбу, на якому базується сім'я, принцип моногамії [11].

В параграфі 2 Закону Угорщини «Про захист сім'ї» встановлено, що підтримка сім'ї базується на виокремленій соціальній потребі, і держава в першу чергу, сприяє підтримці та вихованню дітей, а також забезпечує сім'ї з маленькими дітьми житлом. Крім того, в частині 2 вказаного параграфу визначено, що підтримка сімей є чинником планування поточного бюджету Угорщини. На підтримку народження дітей в Законі Угорщини «Про захист сім'ї» встановлено, що батьки дитини, які працюють мають право на отримання державної допомоги, а також держава надає послуги, пов'язані з денним доглядом та наглядом за неповнолітньою дитиною.

Частина 2 параграфу 3 Закону Угорщини «Про захист сім'ї» встановлює, що цінність людського життя, здоровий спосіб життя, підготовка до шлюбу, знання про сімейні відносини і сімейне життя є предметом освіти в початковій та середній школі. В Ісландії окремо прийнято Закон про консультування та освіту з питань сексу та пологів, а також про аборти та стерилізацію. Згідно статті 2 вказаного Закону передбачено: проведення навчання та консультацій щодо використання контрацептивів; сексуальне виховання, консультування та освіта з питань батьківської відповідальності; консультування людей, що розглядають можливість абортів або стерилізації; консультування жінок щодо виховання дітей і надання допомоги жінкам у зв'язку з вагітністю та пологами.

Досить важливою, на наш погляд, є норма параграфу 5 Закону Угорщини «Про захист сім'ї», згідно якої постачальники медіа послуг зобов'язані при наданні послуг враховувати цілі вказаного закону, і поважати при цьому інститут шлюбу, цінності сім'ї та виховання дітей. Держава дбає про сімейне життя шляхом спрощення адміністративних процедур, в тому числі, щоб сім'ї могли скористатися субсидіями та адміністративними послугами. На нашу думку, аналогічні норми варто закріпити і в законодавстві України.

Принцип захисту дітей конкретизований і в Законі про захист дітей Естонії від 8 червня 1992 р. (набув чинності 1 січня 1993 р.). Стаття 3 вказаного закону встановлює, що завжди визначається пріоритет найкращих інтересів дитини. Згідно статті 4 захист дітей забезпечується національними, муніципальними та соціальними органами. Крім того, Закон про захист дітей Естонії встановлює принцип підтримки сімей з дітьми (ст. 24) та єдності сім'ї (ст. 27).

В Ісландії Законом про народження дітей та батьківські відпустки від 22 травня 2000 р. встановлено, що незалежно від відпустки матерів, батьки мають право на відпустку у зв'язку з народженням дитини на строк до трьох місяців, частково до одного місяця можна взяти цю відпустку до народження дитини (стаття 8). На нашу думку, аналогічні норми слід встановити і в законодавстві України.

В Швеції та інших нордичних державах системно та успішно впроваджується принцип відповідального батьківства, проявами ефективності якого є зростання залученості батьків до виховання та догляду за дітьми. Така політика призвела до зростання народжуваності, і серед європейських держав Швеція має один із найвищих показників.

З аналізу норм Закону про батьківство Швеції, що набув чинності 1 січня 1950 р., можна говорити про наявність принципу визначеності батьківства. Оскільки розділ 2 вказаного акту покладає обов'язок на державу в особі комітету соціального забезпечення у випадку коли жінка не заміжня визначити справжнього батька дитини. Крім того, даний акт регулює сімейні відносини на принципах пріоритету інтересів дитини. Детальніше нами розкрито досвід нордичних держав в окремій публікації [12].

Проявом принципу державної охорони сім'ї можна і вважати, до прикладу, встановлення у багатьох штатах США вимоги про здачу аналізу крові на виявлення хвороб, що передаються статевим шляхом (наприклад, сифілісу чи гонореї), чи на дослідження наявності у людини синдрому набутого імунodefіциту (СНІД) [13, с. 13-14]. Хоча ре-

зультати обстеження не можуть бути підставою відмови укладення шлюбу, але це служить своє рідним захистом іншого з подружжя та їх майбутніх дітей. В Україні, подібні норми є в СК, зокрема щодо встановлення обов'язку наречених проінформувати один одного про стан їх здоров'я. Водночас варто, на нашу думку, запровадити обов'язкове безоплатне медичне обстеження наречених щодо важких небезпечних інфекційних хвороб, і встановити, що медична довідка про результати такого обстеження має подаватися разом із заявою про державну реєстрацію шлюбу.

Чи повинна держава в контексті принципу державної охорони сім'ї визнавати чи навпаки забороняти одностатеві шлюби? На нашу думку, це питання слід аналізувати крізь призму принципу рівності, що зроблено нами в окремому дослідженні [14].

Особливого значення принцип державної охорони сім'ї набуває в надзвичайних ситуаціях. На жаль, в новітній історії наша держава має досвід як військових конфліктів, так і протидії «гібридній війні», і щодо захисту прав внутрішньо переміщених осіб. Зокрема, Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» на відміну від Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України», в статті 9 гарантує ВПО: право на єдність родини; сприяння органами державної виконавчої влади та місцевого самоврядування, суб'єктами приватного права у пошуку та воз'єднанні членів сімей, що втратили зв'язок; право на інформацію про місцезнаходження та долю зниклих членів сім'ї, близьких родичів; проведення державної реєстрації актів цивільного стану, внесення змін до актових записів цивільного стану, їх поновлення та анулювання за місцем перебування особи. Вказані норми, на нашу думку, також розкривають зміст принципу державної охорони сім'ї.

Цікавим є питання щодо меж державного втручання в рамках гарантування принципу охорони сім'ї. На нашу думку, державні заходи щодо охорони сім'ї обмежуються особистісною свободою людини і такі заходи не можуть передбачати втручання у сферу сімейного та приватного життя особи, поки не порушуються права іншої особи, норми закону або моральні засади суспільства. Державна політика щодо охорони сім'ї має ґрунтуватися на балансі інтересів суспільства та сім'ї. Ми погоджуємося з позицією С. П. Сітнік, що державна сімейна політика має ґрунтуватися на принципі соціального партнерства сім'ї та держави, згідно якого здійснюється розподіл відповідальності за сім'ю між членами сім'ї (батьками, дітьми, іншими членами) та державою [15, с. 4]. Безперечно державна політика, що ґрунтується на принципі соціального партнерства, не звільняє державу від позитивних зобов'язань щодо гарантування охорони сім'ї, проте підвищує роль та самостійність сім'ї, забезпечує її участь у відповідних державних заходах.

Висновки і пропозиції. Таким чином, принцип державної охорони сім'ї передбачає комплекс нормотворчих, правозастосовних, організаційно-розпорядчих, фінансових, ідеологічно-виховних заходів з боку держави щодо забезпечення сприятливих умов для створення та належного функціонування сім'ї, а також її захисту. Правовий механізм державної охорони сім'ї є системою правових норм, що встановлюють гарантії реалізації особою права на сім'ю, а також інституцій, що сприяють належному функціонуванню та захисту сім'ї, материнства (батьківства) та дитинства.

Сутнісний зміст принципу державної охорони сім'ї розкривається через позитивні зобов'язання держави в сфері охорони сім'ї, в тому числі: надавати допомогу при утворенні сімей, та під час виховання ними дітей; вжити належних заходів для забезпечення рівності подружжя та захисту дітей у разі розірвання шлюбу; створити людині умови для материнства (батьківства), забезпечити охорону їх прав; вживати заходи з особливої охорони матерів протягом розумного строку до і після пологів, в тому числі шляхом забезпечення оплачуваної відпустки чи відпустки із соціальною допомогою; захисту дітей та підлітків на засадах недискримінації за будь-якою ознакою, в тому числі захист від економічної або соціальної експлуатації; встановити заборону щодо застосування праці

дітей та підлітків в галузях шкідливих для їх моральності та здоров'я, а також визначити відповідальність за такі дії; прийняти законодавство щодо захисту особи від свавільного чи незаконного втручання в сімейне життя; забезпечити пріоритет сімейного виховання дитини; створити механізм утримання та виховувати дітей-сиріт та дітей без батьківського піклування.

Список використаної літератури

1. Дакал А. Державна політика у сфері захисту прав дітей: принципи, завдання та засоби реалізації / А. Дакал // Державне управління та місцеве самоврядування. – 2016. – Вип. 3 (30). С. 59-65.
2. Кривачук Л. Принципи державної політики у сфері охорони дитинства в Україні / Л. Кривачук // Ефективність державного управління. Збірник наукових праць. – 2015. – Вип. 43. – С. 44-51.
3. Зілковська Л. М. Поняття сім'ї і закономірності розвитку сімейного законодавства про державну охорону сім'ї. / Зілковська Л. М. – 2012. – С. 59-62. Режим доступу: <http://onucivil.com.ua/wp-content/uploads/2016/02/%D0%97%D0%B8%D0%BB%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D1%81%D0%BA%D0%B0%D1%8F-4-1.pdf>.
4. Тимуш І. С. Визначення сім'ї у юридичній науці / І. С. Тимуш // Юридичний вісник. – 2018. – № 2 (47). – С. 109-115.
5. Бориченко К. В. Соціальний захист сімей з дітьми за законодавством України : монографія / К. В. Бориченко. Одеса: Фенікс, 2015. – 302 с.
6. Бурлака О. С. Види соціального захисту сім'ї, дитинства, материнства та батьківства в Україні / О. С. Бурлака // Прикарпатський юридичний вісник. – 2015. – Випуск 2(8). – С. 51-54.
7. Глиняна К. М. Правові засоби державного захисту сім'ї в Україні / К. М. Глиняна // Молодий вчений. Юридичні науки. – 2016. – № 6 (33). – С. 230-233.
8. Пунда О. О. Адміністративно-правове регулювання забезпечення здійснення особистих немайнових прав: дис... на здоб. наук. ступ. д-ра юрид. наук. Спеціальність 12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право / О. О. Пунда. – Ірпінь, 2018. – 472 с.
9. Про затвердження Концепції безпечного материнства: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 29.03.2002 № 161-р. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/161-2002-%D1%80>.
10. Про затвердження Державної цільової соціальної програми підтримки сім'ї до 2016 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 15.05.2013 № 341. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/341-2013-%D0%BF>.
11. Constitution of Ireland, 1st July, 1937. Retrieved from: <http://www.irishstatutebook.ie/eli/cons/en#part13>.
12. Менджул М. В. Принципи сімейного права в законодавстві нордичних держав / М. В. Менджул // Науковий вісник публічного та приватного права. – 2018 – Випуск 6 – Том 1. – С. 132-137.
13. Бернхем В. Розділ XIII «Сімейне право» з книги «Вступ до права та правової системи Сполучених Штатів Америки» / В. Бернхем // Право США. – 2012. – № 1-2. – С. 12-53.
14. Менджул М. В. Принцип рівності та право на шлюб / М. В. Менджул // Конституційно-правові академічні студії. – 2019. – № 1. – С. 15-20.
15. Сітнік С. П. Державне регулювання розвитку інституту сім'ї на принципах соціального партнерства / С. П. Сітнік // Теорія та практика державного управління. – 2016. – № 1(52). – С. 1-5.

References

1. Dakal A. (2016). State Policy for the Protection of Children's Rights: Principles, Tasks and Means of Implementation. *Derzhavne upravlinnya ta mistseve samovryaduvannya*, 3 (30), 59 – 65 [in Ukrainian].
2. Kryvachuk L. (2015). Principles of state policy in the field of childhood protection in Ukraine. *Efektivnist' derzhavnoho upravlinnya. Zbirnyk naukovykh prats'*, 43, 44-51 [in Ukrainian].
3. Zilkovs'ka L. M. (2012). The concept of family and the laws of development of family legislation on state protection of the family, 59-62. Retrieved from: <http://onucivil.com.ua/wp-content/uploads/2016/02/%D0%97%D0%B8%D0%BB%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D1%81%D0%BA%D0%B0%D1%8F-4-1.pdf> [in Ukrainian].
4. Timush I. S. (2018). Definition of family in legal science. *Yurydychnyy visnyk*, 2 (47), 109-115. [in Ukrainian].
5. Borychenko K. V. (2015). *Sotsial'nyy zakhyst simey z dit'my za zakonodavstvom Ukrainy* : monohrafiya. Odessa: Feniks. [in Ukrainian].
6. Burlaka O. S. (2015). Types of social protection of family, childhood, motherhood and fatherhood in Ukraine. *Prykarpat-s'kyu yurydychnyy visnyk*, 2(8), 51-54. [in Ukrainian].
7. Hlynyana K. M. (2016). Legal Remedies for State Protection of the Family in Ukraine. *Molodyy vchenyy. Yurydychni nauky*, 6 (33), 230-233. [in Ukrainian].
8. Punda O. O. (2018) Administrative and legal regulation of ensuring the exercise of personal non-property rights: dissertation for the degree of Doctor of Law. Specialty 12.00.07. Irpin, 472 p. [in Ukrainian].

9. On approval of the Safe Motherhood Concept: Rozporyadzhennya Kabinetu Ministriv Ukrayiny, 29.03.2002. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/161-2002-%D1%80>[in Ukrainian].
10. On Approval of the State Targeted Social Program for Supporting the Family by 2016: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrayiny, 15.05.2013. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/341-2013-%D0%BF>[in Ukrainian].
11. Constitution of Ireland, 1st July, 1937. Retrieved from: <http://www.irishstatutebook.ie/eli/cons/en#part13>
12. Mendzhul M. V. (2018) Principles of family law in the legislation of the Nordic states. *Naukovyy visnyk publichnoho ta pryvatnoho prava*, 6/1, 132 – 137. [in Ukrainian].
13. Bernkhem V. (2012) Chapter XIII «Family Law» from the book «Introduction to the Law and Legal System of the United States of America». *Pravo SSHA*, 1–2, 12- 53. [in Ukrainian].
14. Mendzhul M. V. (2019) The Principle of Equality and the Right to Marriage. *Konstytutsiyno-pravovi akademichni studiyi*, 1, 15 – 20. [in Ukrainian].
15. Sitnik S. P. (2016) State regulation of the development of a family institute on the principles of social partnership. *Teoriya ta praktyka derzhavnoho upravlinnya*, 1(52), 1-5. [in Ukrainian].

Стаття надійшла 03.11.2019

М. В. Мендзхул, канд. юрид. наук, доцент
ГБУЗ «Ужгородский национальный университет»
Кафедра гражданского права и процесса
ул. Капитульная, 26, Ужгород, 88000, Украина
e-mail: marija_mendzhul@ukr.net
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3893-4402>

СУЩНОСТНЫЙ АНАЛИЗ ПРИНЦИПА ГОСУДАРСТВЕННОЙ ОХРАНЫ СЕМЬИ

Резюме

В рамках исследования установлено, что принцип государственной охраны семьи зафиксирован как на уровне международных актов, так и в национальном законодательстве. Обосновано, что сущностное содержание указанного принципа раскрывается через позитивные обязательства государства в сфере охраны семьи. Проанализирован зарубежный опыт определения на законодательном уровне содержательных элементов принципа государственной охраны семьи. Исследовано значение принципа государственной охраны семьи в чрезвычайных ситуациях, в том числе и по защите права на семью внутренне перемещенных лиц. Установлено, что принцип государственной охраны семьи предусматривает комплекс нормативных, правоприменительных, организационно-распорядительных, финансовых, идеологически-воспитательных мер со стороны государства по обеспечению благоприятных условий для создания и надлежащего функционирования семьи, а также ее защиты.

Ключевые слова: принцип, государственная охрана, семья, материнство, отцовство, детство.

M. V. Mendzhul, Ph. D., Associate Professor
the State Higher Educational Institution “Uzhgorod National University”
the Department of Civil Law and Process
Kapitulna Street, 26, Uzhhorod, 88000, Ukraine
e-mail: marija_mendzhul@ukr.net
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3893-4402>

CONTEXTUAL ANALYSIS OF THE PRINCIPLE OF STATE PROTECTION OF THE FAMILY

Summary

The family is undoubtedly regarded not only as an important focus of society, but also as a basis for the upbringing of the growing generation, an element of cultural, moral, informational and economic development of society. Globalism and the transformation of social relations have also led to changes in the family model. In such circumstances, the

principle of state protection of the family, which has been clarified in the framework of this study, becomes very important. The researchers mainly investigate the problems of individual principles of civil and family law, as well as analyze state policy in the field of protection and protection of children's rights. However, the principle of state protection of the family is not well understood.

The study found that the principle of state protection of the family is enshrined both at the level of international acts and in national law. It is justified that the content of this principle is revealed due to the positive obligations of the state in the field of family protection. The article analyzes the foreign experience of defining the substantive elements of the principle of state protection of the family. The importance of the principle of state protection of the family in emergency situations, including the protection of the right to family of internally displaced persons, has been investigated.

It is established that the principle of state protection of the family envisages a set of rulemaking, law enforcement, organizational, administrative, financial, ideological and educational measures on the part of the state to ensure favorable conditions for the creation and proper functioning of the family, as well as its protection. The legal mechanism of state protection of the family is a system of legal norms that establish guarantees for the realization of a person's right to the family, as well as institutions that promote the proper functioning and protection of the family, motherhood (paternity) and childhood. It is justified that the content of the principle of state protection of the family is revealed due to the positive obligations of the state in the sphere of family protection, including: to assist in the formation of families and in raising their children; take appropriate measures to ensure equality of spouses and protection of children in the event of divorce; create human conditions for motherhood (paternity), ensure protection of their rights; take special maternity protection measures within a reasonable time before and after childbirth; adopt legislation to protect a person from arbitrary or unlawful interference with family life; to give priority to family upbringing of the child and others.

Keywords: principle, public protection, family, motherhood, parenthood, childhood.